

А.І. Литвинов, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

А.Л. Солодовнікова, здоб. ОС PhD (ДБТУ, Харків)

А.Г. Качанова, здоб. ОС PhD (ДБТУ, Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У СИСТЕМІ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Загарбницька війна, розв'язана російським режимом проти України у 2014 році, стала найбільшим викликом Україні у сучасній історії. Агресивні дії, спрямовані на захоплення територій, після ескалації у лютому 2022 р. супроводжуються масованими терористичними атаками на цивільні об'єкти. Наприклад, лише одна терористична атака росіян, здійснена 31 жовтня 2022 р., нараховувала 55 ракет по енергетичних об'єктах України[1]. Підприємці змушені повністю або частково згортати свою господарську діяльність, переміщувати бізнес до більш безпечних регіонів та за межі України. Багато хто з них із зброєю в руках боронить нас на фронті.

В результаті зменшуються податкові надходження, згортаються робочі місця, знижуються доходи населення, загострюється соціальна напруга. Через вимушену міграцію, бойові втрати та внаслідок терористичних атак, а також через недофінансування освіти та науки втрачається потенціал людського капіталу.

В ситуації, що склалася, важливим завданням є реструктуризація економіки відповідно до нових соціально-економічних умов. При цьому формувати засади для відновлення соціально-економічного розвитку потрібно вже зараз, а не очікувати на завершення військових дій.

Характерним прикладом в даному контексті є розвиток сучасного Ізраїлю. Ця країна, практично всю історію свого існування, веде військові дії та зазнає терористичних атак. Але це не стало на заваді у розбудові однієї з найбільш потужних економік в регіоні, яка засновується на інноваційному розвитку. А такі заклади як Техніон є взірцем успіху в освіті та науці.

Прикладами розвитку в повоєнний період є досвід Німеччини, Франції, Японії, низки інших країн у час після другої світової війни. Визначальною умовою їх швидкого економічного зростання стало не стільки зовнішнє фінансування, хоча його роль не слід применшувати,

скільки вдала реструктуризація економіки на основі інновацій, ефективна мобілізація наявних ресурсів, переміщення точок зростання до більш ефективних галузей.

В обох сценаріях розвитку провідну роль відіграє забезпечення зростання людського капіталу. І, в першу чергу - у сферах освіти, науки, охорони здоров'я. Сфера освіти та науки забезпечує інноваційну складову соціально-економічного розвитку, яка на сьогодні є визначальною для його забезпечення. Сфера охорони здоров'я при цьому забезпечує підвищення ефективності інвестицій через створення умов для максимального розкриття творчого потенціалу людини, в тому числі — через збільшення тривалості активного періоду життя. Приватний сектор при цьому виступає основою інноваційного розвитку та соціально-економічного зростання.

Разом із цим, ресурсів приватного сектору не досить для фінансування відновлення. Прості розрахунки показують, що лише для того, щоб відновити втрачене, що станом на жовтень 2022 оцінюється у 349 млрд дол. (за оцінками МВФ [2]), при прогнозі ВВП у 108 млрд дол. потрібно витратити понад три роки. Це без врахування решти витрат: на обслуговування зовнішнього боргу, утримання державного апарату, оборону, соціальних та інших.

На перший погляд, може здатись, що широке залучення зовнішніх інвестицій є шляхом вирішення проблеми. Але тут на заваді стає неефективна та корумпована державна система, яка на сьогоднішній день виявилась неспроможною забезпечити ефективний захист приватної власності, рівні можливості для ведення бізнесу, незалежну судову систему [3]. Сумнівна практика надання персональних преференцій окремим інвесторам [4] сприяє розвитку інституційної корупції та ускладнює і без того непросту ситуацію у цій сфері.

Разом із тим, у розпорядженні населення перебувають доволі значні обсяги фінансових ресурсів. Але через брак довіри та відсутність ефективних механізмів інвестування, які були б спроможними забезпечити захист майнових інтересів, цей ресурс залишається невикористаним.

Для порівняння, обсяг залучених іноземних інвестицій у 2021 р склав майже 6,7 млрд дол. США. За то й же період в Україну надійшло приватних грошових переказів на суму понад 14 млрд дол. США (дані НБУ[5]). Мобілізація цього ресурсу дозволить зменшити залежність від іноземних джерел фінансування, збалансувати фінансові ризики, сприятиме збереженню контролю за ключовими об'єктами.

Ефективним підходом до розв'язання проблеми створення сприятливого для залучення інвестицій середовища є впровадження електронних інструментів і створення цифрового фінансового простору. Децентралізовані рішення дозволять уникнути негативного впливу недосконалих державних інституцій. Важливим кроком в цьому напрямку є прийняття закону "Про віртуальні активи". Втім, концептуальна парадигма "дозволено все, що не заборонено законом", яка прямо витікає із ст.19 Конституції України вже давно дозволяє користуватись інноваційними фінансовими інструментами, що засновуються на сучасних технологічних досягненнях, не зважаючи на те, що з цього приводу думають фіскалі. Але повертаємось до вже зазначеної вище проблеми із судочинством.

Використання децентралізованих фінансових рішень із використанням технологій розподіленого реєстру, смарт контрактів та інших дозволить забезпечити прозорість фінансових транзакцій, знизити корупційні ризики, спростити транскордонні фінансові операції. Розробка підходів до створення та практичної імплементації таких інструментів є предметом для перспективних наукових розвідок.

Інформаційні джерела:

1. Енергетична тривога, блискуча робота ППО і ситуація на найгарячішій точці фронту – хроніка 250-го дня великої війни 5 канал. URL: <https://www.5.ua/ukrayina/enerhetychna-tryvoha-blyskucha-robota-ppo-i-sytuatsiia-na-naihariachishii-tochtsi-frontu-khronika-250-ho-dnia-velykoi-viiny-291455.html>.

2. Ukraine: Request for Purchase Under the Rapid Financing Instrument-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/10/19/Ukraine-Request-for-Purchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-Release-Staff-524913>.

3. Українські суди гірші за корупцію, вважають інвестори. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54891061>

4. «Інвестиційні няні» ще більше лякають інвесторів, їм потрібне зовсім інше, Валерій Пекар. Факти. URL: <https://fakty.ua/348214-investicionnye-pyuni-ecshe-bolshe-pugayut-investorov-im-nuzhno-sovsem-drugoe--valerij-pekars>.

5. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.

6. Кашена Н.Б., Горошанська О.О. Фінансові інновації у забезпеченні економічної активності та розвитку суб'єктів торговельного підприємства. Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Херсон, 23 черв. 2021 р. Херсон : ХНТУ, 2021. С. 185-187.